

Василь Кононенко

РІЧПОСПОЛИТСЬКІ ВПЛИВИ
НА НАПИСАННЯ КОНСТИТУЦІЇ ПИЛИПА ОРЛИКА
(до 315-ї річниці укладення «Договорів та постанов»
від 5/16 квітня 1710 р.)

THE INFLUENCE OF THE POLISH-LITHUANIAN COMMONWEALTH
ON THE WRITING OF PYLYP ORLYK'S CONSTITUTION
(commemorating the 315th Anniversary of the "Treaties and Covenants",
5/16 April, 1710)

DOI: 10.58407/litopis.250504

© В. Кононенко, 2025. CC BY 4.0

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6572-8017>

Метою статті є представлення авторської інтерпретації укладення та написання Бендерської конституції від 5/16 квітня 1710 р. **Методологічну основу** дослідження становлять підхід обґрунтованої теорії (grounded theory), метод вивчення конкретного випадку (case study), а також класичні методи історичного аналізу, зокрема аналіз, синтез та порівняння. У процесі дослідження текстів Конституції Пилипа Орлика було опрацьовано низку гіпотез, що дозволило на основі трьох із них реконструювати впливи політико-правової традиції Речі Посполитої на появу цієї української пам'ятки. **Наукова новизна** полягає в тому, що здійснено реконструкцію річпосполитських впливів на написання Бендерської конституції. Зроблено **висновок** про важливість річпосполитських впливів на діяльність української еміграційної еліти, що із серпня 1709 р. перебувала в Бендерах.

Ключові слова: Конституція Пилипа Орлика, Бендерська конституція, «Договори і постанови», «Pacta et Constitutiones», «Przemowy u postanowienie», Гетьманщина, Річ Посполита.

The aim of the article is to present author's interpretation of the drafting and writing of Bender constitution of 5/16 April, 1710. **The methodology** of the investigation combines the grounded theory approach, the case study method, and classical methods of historical analysis – specifically, analysis, synthesis, and comparison. In the course of examining texts of Pylyp Orlyk's Constitution, a series of hypotheses were developed, which made it possible – based on three of them – to reconstruct the influence of the political and legal tradition of the Polish-Lithuanian Commonwealth on the emergence of this Ukrainian document. **The scientific novelty** lies in the reconstruction of the Commonwealth's influence on the drafting of the Bender constitution. **A conclusion** has been made about the importance of the Commonwealth's influence on the activities of the Ukrainian emigration elite, which had been in Bender since August 1709.

Key words: Constitution of Pylyp Orlyk, Bender constitution, "Treaties and covenants", "Pacta et Constitutiones", "Przemowy u postanowieni", Hetmanate, Polish-Lithuanian Commonwealth.

Гетьманська влада в українській автономії в останні десятиліття XVII – на початку XVIII ст. не лише обстоювала традиційні «права та вольності», але й у відповідь на нові виклики прагнула до формулювання відповідних політичних рішень¹. У цьому контексті на особливу увагу заслуговує Конституція Пилипа Орлика – політико-правовий документ, який поєднав у собі як традиційну козацьку політичну культуру, так і певні модернізаційні імпульси². Ця тематика є особливо актуальною, оскільки в історіографії Бендерська конституція трактується як пам'ятка, що сформувалася під впливом різних традицій³. Ре-

¹ Стаття написана в рамках реалізації стипендії Центру діалогу ім. Юліуша Мєрошевського на 2024–2025 рр.

² Кононенко В. «Пакти і Конституції» 1710 р.: історико-правовий статус міст. *Україна в Центральній-Східній Європі*. 2017. Вип. 17. С. 190–204.

³ Pritsak O. The First Constitution of Ukraine (5 April 1710). *Harvard Ukrainian Studies*. 1998. Vol. 22: Cultures and Nations of Central and Eastern Europe. P. 471–474; Струкевич О. Пилип Орлик та європейська традиція конституціоналізму. *Пилип Орлик – гетьман і автор першої конституції України*. Мінськ, 2006. С. 13–32; Галенко О.

конструкція одного з історичних контекстів, у межах якого виникла ця конституція, набуває особливого значення в сучасних умовах, коли Україна активно обстоює свою приналежність до європейських цінностей та інституцій. Наявність кількох мовних версій цього українського документа ранньомодерного часу підкреслює багатшаровість ідейних впливів, що лягли в його основу.

Хронологічні та географічні межі дослідження зумовлені часом укладення Бендерської конституції, а також розвитком договірної політико-правової традиції та козацької політичної культури, витоки яких сягають XVI ст. Історіографія цього питання має міждисциплінарний характер. Варто згадати праці, безпосередньо присвячені процесу написання та ухвалення цього документа⁴. У зазначених дослідженнях проведено значну джерельну та аналітичну роботу, яка стала підґрунтям для формулювання гіпотез, викладених у цій статті.

Тексти «Конституції Пилипа Орлика»

На сьогодні відомі такі тексти цієї конституції: 1) «ДОГОВОРЫ и ПОСТАНОВЛЕНА», написані середньоукраїнською мовою; 2) «Pacta et Constitutiones»; 3) скорочена латинська версія «Contenta Pactorum inter Ducem et Exercitum Zaporoviensem conventorum, in Conpendium brevi Stylo collecta»; 4) польськомовний текст «Przemowy u postanowienie».

Текст (№ 1) цієї політичної та правової пам'ятки, написаний у філологічний термінології середньоукраїнською мовою, є оригінальним документом із підписом гетьмана та державною печаткою⁵. Латинський текст (№ 2) «Pacta et Constitutiones» зберігається в Стокгольмі. Цей текст був кілька разів опублікований та перекладений різними мовами⁶. Латинський текст (№ 3) «Contenta Pactorum inter Ducem et Exercitum Zaporoviensem conventorum, in Conpendium brevi Stylo collecta»⁷ – скорочений. Польськомовний текст «Przemo-

Конституційні ідеї Пилипа Орлика з перспективи степових витоків політичної традиції українського козацтва. Пилип Орлик: життя, політика, тексти: Матеріали Міжнародної наукової конференції «Ad fontes» до 300-річчя Бендерської конституції 1710 р. Київ, НАУКМА, 14–16 жовтня 2010 р. / Нац. ун-т «Києво-Могилян. акад.»; ред.-упор. Н. Яковенко. Київ: Пульсари, 2011. С. 224–233; Горобець В. Устроєва модель Гетьманату за конституцією 1710 року: чи існували внутрішні підстави для реалізації проекту? Пилип Орлик: життя, політика, тексти... С. 234–247; Marker G. Constitutio medievalis: the politics of language and the language of politics in the 1710 constitution. Пилип Орлик: життя, політика, тексти... С. 248–264.

⁴ Василенко Н. Конституція Філіппа Орлика. Ученые записки Института истории Российской ассоциации научно-исследовательских институтов общественных наук. Москва, 1929. Т. 4. С. 153–171; Оглоблин О. Бендерська конституція 1710 року. Вісник Організації оборони чотирьох свобод України. 1960. Ч. 5 (139). С. 4–11; Гриценко П. Із текстологічних спостережень над «Договорами і постановами прав і вольностей військових». «Пакти і конституції» Української козацької держави (до 300-річчя укладення). Львів, 2011. С. 61–73; Німчук В. «Договори і постанови прав і вольностей військових...» 1710 року з погляду історії української мови. «Пакти і конституції» Української козацької держави... С. 27–60; Чухліб Т. Ідеальна держава в Україні? Козацький проєкт 1710 року. Київ, 2011. 103 с.; Кононенко В. Політико-правові витоки «Договорів та постанов» 1710 р. Україна в Центрально-Східній Європі. 2013. Вип. 12–13. 297–322; Його ж. Вплив традиції «pacta conventa» на укладання й написання «Договорів та постанов» 1710 р. у сучасній українській історіографії (1991–2013). Україна в Центрально-Східній Європі. 2016. Вип. 16. С. 307–321; Його ж. «Пакти і Конституції» 1710 р.: історико-правовий статус міст. Україна в Центрально-Східній Європі. 2017. Вип. 17. С. 190–204; Його ж. Конструювання пам'яті про «права та вольності» у текстах української еміграції 1709–1714 рр. Україна в Центрально-Східній Європі. 2018. Вип. 18. С. 239–273; Горобець В. Моделі соціального й політичного облаштування козацької держави за Конституцією 1710 р.: як візія майбутнього корелювалась із минулим і тогочасням Гетьманату? Пилип Орлик і справа мазенинців: інтелектуальні, політичні та військові контексти: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції до 350-ліття народження Пилипа Орлика, Київ, 15–16 грудня 2022 р. / НАН України, Інститут історії України. Київ, 2024. С. 8–28; Барго С., «Status», «państwo», «держання»: особливості окреслення поняття держави в козацькій політичній риторичі. Пилип Орлик і справа мазенинців... С. 29–64.

⁵ Текст зберігається в Москві: Російський державний архів древних актів (далі – РГАДА). Ф. 124. Оп. 2. 1710 г. Д. 12. Л. 2–12 об.). Археографічні публікації: Конституція Пилипа Орлика: оригінал та його історія. Архіви України. 2010. Вип. 3–4. С. 145–166; «Пакти і конституції» Української козацької держави (до 300-річчя укладення). Львів, 2011. С. 77–117.

⁶ Копія тексту зберігається в Стокгольмі. Археографічна публікація (Pacta et Constitutiones legum libertatumque Exercitus Zaporoviensis inter illustrissimum dominum dominum Philippum Orlik, neoelectum Ducem Exercitus Zaporoviensis, et inter generales, colonellos, nec non eudem Exercitus Zaporoviensis, publico utriusque partis laudo Conventa ac in libera electione formali iuramento ab eodem illustrissimo Duce Corroborata Anno Domini 1710, Aprilis 5, ad Benderam. Переписка и другие бумаги шведского короля Карла XII, польского Станислава Лещинского, татарского хана, турецкого султана, генерального писаря Ф. Орлика, и киевского воеводы Иосифа Потоцкого, на латинском и польском языках // Чтения в Императорском обществе истории и древностей российских при Московском университете. Москва, 1847. Кн. 1. С. 1–17) була здійснена з подібного тексту. Цей текст вважають копією, виготовленою генеральним хорунжим М. Ханенком із документа, який був привезений разом зі старшинами, що поверталися з еміграції на царську милість у 1714 р. (Научно-исследовательский отдел рукописи Российской государственной библиотеки. Ф. 203. Кн. 9. Л. 22; Бодянский О. Предисловие. Переписка и другие бумаги шведского короля Карла XII, польского Станислава Лещинского, татарского хана, турецкого султана, генерального писаря Ф. Орлика, и киевского воеводы Иосифа Потоцкого, на латинском и польском языках. С. III–IV).

⁷ Текст зберігається в Стокгольмі (Rikskarkivet. SE/RA/2113/2113.2. Diplomatica Muscovitica Casacica. Vol. 1). Перша археографічна публікація: Кордт В. Матеріали із Стокгольмського державного архіву до історії України другої половини XVII – початку XVIII вв. Український археографічний збірник. Київ, 1930. Т. 3. С. 38–41).

у у postanowieniu» (№ 4) зберігається в Москві, куди потрапив із Петербурга в складі документів, отриманих російським розшуком за кордоном під час арешту генерального осавула Г. Герцика⁸.

Історіографічна традиція приписує авторство «Договорів та постанов» П. Орлику. Саме тому документ часто так і називають – «Конституція Пилипа Орлика»⁹. Утім є підстави стверджувати, що сам український оригінальний текст написаний рукою генерального писаря І. Максимовича¹⁰. Написання остаточного варіанта важливого документа входило до обов'язків генерального писаря. Водночас це не заперечує активної участі Орлика в укладанні «Договорів та постанов» у Бендерах. Факт написання українського тексту рукою Максимовича теж може засвідчувати, що між ним і новим гетьманом були довірчі стосунки, що підтверджується пізнішими джерелами¹¹. Активна участь новообраного гетьмана у створенні політико-правових документів як на початку його правління, так і впродовж еміграційної діяльності опосередковано підтверджує його провідну роль у формуванні Бендерської конституції.

Конституція Пилипа Орлика розглядалася тодішніми представниками української еліти як повноцінна «ранньомодерна конституція»¹². Згідно зі спостереженнями В. Німчука, середньоукраїнський текст (№ 1) був першим, а латинський (№ 2) був його перекладом¹³. Якщо далі розвивати цей підхід до вивчення текстів Бендерської конституції, можна сформулювати гіпотезу (№ 1), котра уже представлена в наших попередніх працях:

1. Оскільки вибори за козацькою традицією були одноголосними, то цією мовою могли бути лише тодішня українська, а переклад зроблено для іноземного володаря¹⁴.

2. «Pacta et Constitutiones» містить фрагменти, яких немає у «Договорах та постановах»: тобто під час перекладу українського тексту на латину було внесено деяку додаткову інформацію, що допускалося в тодішніх практиках¹⁵.

3. Дата «5 aprilis» у латинському тексті – пізніший переклад з українського «5 квітня»¹⁶.

4. Текст «Договорів та постанов» є, як зазначав В. Німчук, «стилістично вправнішим, природнішим за латинський»¹⁷; це є додатковим доказом на користь цієї гіпотези.

5. Карл XII, який після відмови А. Войнаровського стати гетьманом, зробив ставку на П. Орлика й обіцяв останньому письмове підтвердження своєї підтримки. Якби 5 квітня існував текст «Pacta et Constitutiones», то цілком логічно, що король виконав би обіцянку в той день чи кількома днями пізніше. Однак таке підтвердження датується «10 травня», тобто лише через 35 днів після ухвалення «Договорів та постанов». Імовірно є припущення, що станом на 5 квітня 1710 р. тексту «Pacta et Constitutiones» не існувало¹⁸.

Утім обмежена джерельна база дозволяє сформулювати й інші гіпотези. Одна з них полягає в тому, що польський текст (№ 4) був чернеткою, яку використовували під час написання «Договорів та постанов» (№ 1) і «Pacta et Constitutiones» (№ 2). Які аргументи можна навести на користь цієї гіпотези (№ 2)?

1. Український текст «Договорів та постанов» містить багато запозичень із польської мови:

1.1. «Польський вплив простежується на морфемному та лексичному рівнях. Так, наслідками польського впливу є відчутне розширення кола прислівників із фінальним -є, що

⁸ РГАДА. Ф. 6. Д. 154. Л. 143–163. Оpubліковане факсиміле див.: Пилип Орлик і мазепинці: джерела / Упор. Т. Таїрова-Яковлева. Київ: Кліо, 2022. С. 157–196.

⁹ Ми усвідомлюємо, що «Конституція Пилипа Орлика» – це історіографічний термін. Його використано в цій статті, оскільки він найбільш упізнаваний серед українських читачів, а також саме з цим терміном пов'язані уявлення іноземних істориків про документ від 5/16 квітня 1710 р. Інший історіографічний термін – «Бендерська конституція». У тексті українськомовний документ буде називатися «Договори та постанова», латинський – «Pacta et Constitutiones», польський – «Przemowy u postanowienie».

¹⁰ Німчук В. «Договори і постанова прав і вольностей військових...» 1710 року з погляду історії української мови. С. 60; Трофимук М. Конституція 1710 року: проблема автентичності. *Пилип Орлик: життя, політика, тексти...* С. 274.

¹¹ Научно-исследовательский отдел рукописей Российской государственной библиотеки. Ф. 204. Картон № 37. Д. 11. Л. 6 об.

¹² Majgier B. Pierwsza Konstytucja dla Ukrainy Hetmana Filipa Orlika z 1710 r. *Przemyśl: Wyzsza Szkoła Administracji i Zarządzania*, 2005. S. 9–11.

¹³ Німчук В. «Договори і постанова прав і вольностей військових...» 1710 року з погляду історії української мови. С. 30.

¹⁴ Кононенко В. Вплив традиції «pacta conventa» на укладання й написання «Договорів та постанов» 1710 р. у сучасній українській історіографії (1991–2013). С. 320.

¹⁵ Там само.

¹⁶ Там само. С. 321.

¹⁷ Німчук В. «Договори і постанова прав і вольностей військових...» 1710 року з погляду історії української мови. С. 30.

¹⁸ Кононенко В. Вплив традиції «pacta conventa» на укладання й написання «Договорів та постанов» 1710 р. у сучасній українській історіографії (1991–2013). С. 321.

було зумовлено як перейманням польських прислівників на -є, так і наданням питомим українським елементам цієї фіналі»¹⁹.

1.2. Деякі словоформи, подібні до властивих українській мові, мають чіткі мовні ознаки, характерні для польської мови: наприклад, вла́дза=władza²⁰.

1.3. У тексті широко представлені лексичні полонізми, деякі з них повторюються й засвідчують усне походження з польської мови: наприклад, у «Договорах і постановах» вжито подібне до польського «uciemiezenie» в значенні «обтяження, податки», але через заміну літери «є» на «єн» це могло бути наслідком сприйняття на слух або впливу польськомовних носіїв, для яких така вимова була звичною²¹.

2. Оскільки польський текст не відредагований і містить у деяких фрагментах дуже докладні описи, а також додаткову інформацію (наприклад, у пункті 14), якої немає в українській та латинській версіях, припускаємо, що він слугував чернеткою, яку використовували під час укладання «Договорів та постанов» і «Pacta et Constitutiones».

3. Оскільки пункт 14 польського тексту містить унікальну для «Pacta et Constitutiones» інформацію, імовірно, її джерелом був саме текст «Przemowy u postanowienie».

4. Якщо здійснити транслітерацію «Договорів та постанов» латиницею, то сучасний носій польської мови може сприймати його як текст, близький до старопольського; це дозволяє припустити, що полонізми в «Договорах та постановах» імовірно походять із польського тексту «Przemowy u postanowienie».

5. Хоча польський текст не є досконалим із літературного погляду, він вирізняється чіткою політичною та правничою термінологією, яка відповідає термінам «Договорів та постанов». Це може свідчити про його створення до 5/16 квітня 1710 р.

6. Усі наведені аргументи становлять узгоджену сукупність свідчень, що дає підстави висловити припущення щодо використання тексту «Przemowy u postanowienie» як чернетки під час написання як «Договорів та постанов», так і «Pacta et Constitutiones».

Польська мова в Конституції Пилипа Орлика

У цій статті не подано верифікації гіпотез № 1 та № 2, оскільки ще не опрацьовані всі потенційно релевантні архівні джерела, які можуть мати значення для досліджуваної теми. Основною метою публікації є не встановлення послідовності написання українського, латинського та польського текстів Конституції Пилипа Орлика, а вивчення річпосполитських впливів на її написання. Навіть якщо абстрагуватися від можливих негативних результатів верифікації гіпотези № 2, варто визнати, що польською мовою були сформульовані ідеї та положення Бендерської конституції. Оскільки мова сама по собі впливала на політично-правову традицію та політичну культуру, то існування польського варіанта Конституції Пилипа Орлика вже саме по собі свідчить про певні річпосполитські впливи на її написання.

Варто підкреслити, що використання польської мови в написанні конституції 1710 р. жодним чином не применшує ролі української мови, яка в той час була офіційною мовою діловодства в Гетьманщині, мовою еліти, носієм високого стилю літератури. У цьому контексті польська мова виконувала функцію, подібну до латинської: її використовували для формулювання концептуально нових та «високих» ідей. Така практика застосування трьох мов у сфері високої культури була поширена в літературному середовищі Лівобережної України в останніх декадах XVII – на початку XVIII ст.²² Покажемо використання польської мови на прикладі 15-го пункту Бендерської конституції.

Таблиця 1. Тексти 15-го пункту Конституції Пилипа Орлика

15-й пункт «Договорів та постанов» ²³	15-й пункт тексту «Przemowy u postanowienie» ²⁴
Же аренды, для платы роковой компантї и сєрдюкамъ, и для инныхъ расходовъ войско- выхъ установлєныє, за тяжєст посполитую от	Ze arendy dla płaty rokowej companyi y ser- diukom y dla inszych woyskowych ustanowio- nych za ciężskość pospolitą od wszystkich obywa-

¹⁹ Гриценко П. Із текстологічних спостережень над «Договорами і постановами прав і вольностей військових». С. 70–71.

²⁰ Там само. С. 71.

²¹ Там само.

²² У цьому контексті варто згадати, що Орлик залишив свою багату спадщину тодішньою українською, латинською та польською мовами. Серед інтелектуалів та політиків, які залишили свої тексти цими трьома мовами, можна назвати Лазаря Барановича, Феодана Прокоповича, Стефана Яворського, І. Мазепу, І. Максимовича, Г. Герцика. Див.: Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом. Нариси з історії культури до початку XVIII століття. Львів: Інститут Історії Церкви Львівської Богословської Академії, 2001. С. 130.

²³ «Пакти і конституції» Української козацької держави... С. 113.

²⁴ РГАДА. Ф. 6. Д. 154. Л. 159 зв.-160; Факсиміле див.: Пилип Орлик і мазепинці: джерела. С. 189–190.

всѣхъ ѡбывателей малороссійскихъ войсковыхъ и посполитыхъ, такъже и станція компанійская и сердюцкая за простот и утяжене у посполства почытається. Прето, якъ аренды, такъ и помянутая станція повинна быти отставлена и весьма знесена. Отколь зась скарбъ войсковый упалый на отбуванє и удовольствованіє всякихъ публичныхъ войсковыхъ же расходовъ реставроватися и постановитися, и якъ много, по сконченно войны, Ясневелможный Гетманъ мѣть людей платныхъ, компанїи и пѣхотинцевъ, при боку своємъ на услугахъ войсковыхъ держати, о томъ на Енеральной Радѣ общая будеть увага и постановлене.

telow małosyiskich woyskowych y pospolitych także y stancya kompanijska y serdiucka za przy za przykrość y uciążenie u pospolstwa poczyna się prze to iak arendy tak y pomieniona stancya powinna bydz ostawiona, y ze wszystkim zniesiona, z kąd zaś Skarb Woyskowy w polu y naodbywanie y wydolanie wszelkich publicznych woyskowych roschodow restaurować się, y postawić się, y iak wiele po skończeniu wojny Jaśnie Wielmożny ma ludzi płatnych kompaniā y piechoty przy boku swoim na usługach woyskowych trzymać o tym na Generalney Radzie iednostayna będzie uchwała y postanowienie.

Як бачимо, термінологія польського тексту ідентична до тексту українських «Договорів та постанов». Якщо в українському тексті йдеться про «обывателей малороссійскихъ войсковыхъ и посполитыхъ», то в польському в тій же термінології про «obywatelow małosyiskich woyskowych y pospolitych». Якщо податок на річну плату компаніям та сердюкам в українському тексті «аренды, для платы роковой компанїи и сердюкамъ, и для иныхъ расходовъ войсковыхъ установление», то польський текст є ідентичним: «arendy dla platy rokowej kompaniū y serdiukom y dla inszych woyskowych ustanowionych». Подібність текстів простежується майже повсюдно, за окремими винятками, зокрема в пункті 14.

Як зазначено в гіпотезі № 2, транслітерація українського тексту «Договорів та постанов» латиницею може створити враження в носія польської мови, що це пам'ятка, котра повстала під виразними впливами старопольської мови. Однак чи можна лише на підставі наявності польського тексту доходити висновків про річпосполитські впливи на написання Конституції Пилипа Орлика? На нашу думку, обмеженість джерельної бази вимагає ширшого контекстуального аналізу історії створення Бендерської конституції.

Наслідкування річпосполитських політичних традицій

М. Василенко в дослідженні про Бендерську конституцію писав, що форма присяги та договору мають схожість з «*pacta conventa*», але немає підстав для ствердження, що він складався за аналогією до документів Речі Посполитої²⁵. Інтерпретацію «Договорів та постанов» як прикладу наслідування річпосполитської традиції «*pacta conventa*» представив дослідник із нового континенту – О. Субтельний²⁶. Н. Яковенко у передмові до збірника праць «Пилип Орлик: життя, політика, тексти» репрезентувала річпосполитську інтерпретацію появи «Договорів та постанов» як очевидну та загальновиштану²⁷. У тому ж збірнику В. Горобець навів такі аргументи на користь цієї тези: «За своїми типологічними особливостями Конституція 1710 р. найбільше подібна до *Pacta Conventa*, що були елементом політичної культури Речі Посполитої. Певні аналогії тут можна помітити не лише в частині назви документа, а й у його змісті. Зокрема, аналогом претендента на королівство, який укладає договір із річпосполитським «народом-шляхтою», у козацькому варіанті є гетьман, а роль «станів» відведено городовому козацтву (чи, точніше, городовій козацькій старшині) та Війську Запорозькому Низовому ... Якщо вести мову про визначальні функції *Pacta Conventa*, то однією з основоположних тут є обмеження влади монарха, недопущення порушення ним прав своїх підданих і запобігання можливим проявам самодержавства. Аналогічну за своїм змістом (і, що характерно, навіть формулюванням) ідею закладено й у Конституції 1710 р. Зокрема, у шостій статті йдеться якраз про загрозу невластивого гетьманському самоврядуванню «самовластія» ... Цілком відповідає логіці функціонування польської елекційної угоди й унесення до Конституції 1710 р. положень, що формують основні напрямки розвитку зовнішньополітичної діяльності Гетьманату, які беззаперечно мусив реалізувати гетьманський уряд»²⁸. Подібне бачення укладання Бендерської конституції використовували й інші дослідники, зокрема Т. Чухліб констатував наслідування українськими емігрантами «*pacta conventa*»: «Згодом Карл XII Густав ще раз документально підтвердив свої повноваження як протектора України та гетьманської влади. Він затвердив іншим актом під назвою “*Confirmatio horeem Pactorum a Rege Sueciae*”

²⁵ Василенко Н. Конституция Филипа Орлика. С. 161.

²⁶ Subtelny O. Domination of Eastern Europe. Native nobilities and foreign Absolutism, 1500–1715. Kingston and Montreal, 1986. P. 176.

²⁷ Яковенко Н. Передмова. Пилип Орлик: життя, політика, тексти... С. 7.

²⁸ Горобець В. Устроєва модель Гетьманату за конституцією 1710 року: чи існували внутрішні підстави для реалізації проекту? С. 235.

знамениту козацьку конституцію “*Pacta et Constitutiones legume libertatumque Exercitus Zaporoviensis*”, що була укладена між П. Орликом і старшиною на зразок угод між новообраними польськими королями та шляхтою”²⁹. Ця тематика стала предметом нашого дослідження, котре, зокрема, представлено в статті «Вплив традиції “*pacta conventa*” на укладання і написання “Договорів та постанов” 1710 р. в сучасній українській історіографії (1991–2013)»³⁰. Проведені дослідження дають можливість сформулювати гіпотезу № 3 про те, що Конституція Пилипа Орлика постанала на основі козацької договірної політико-правової традиції та політичної культури, котрі в свою чергу виводилися з річпосполитської спадщини «*pacta conventa*» та «Генрикових артикулів»³¹.

Ці «*pacta conventa*» стали особливо важливими в історії Речі Посполитої з часу міжкоролів’я 1573–1574 рр., коли склалася політична система, яка проіснувала до кінця XVIII ст.³² Ухвалені на травневому елекційному сеймі 1573 р. «Генрикові артикули» передбачали схожі обмеження влади монарха, як і гетьмана в «Договорах і постановах»: вільні вибори «глави держави»; обмеження зовнішньополітичної та військової діяльності короля / гетьмана; заборону монарху збирати посполите рушення та розпочинати війну від імені Речі Посполитої; обмеження влади «глави держави» сенаторами / генеральною старшиною; регулярне скликання вального сейму / генеральної ради; зобов’язання короля користуватися в зовнішній та внутрішній діяльності лише коронними печатками; надання посад заслуженим людям, а не іноземцям; заборону «главі держави» вводити нові податки без дозволу вального сейму / генеральної ради; зобов’язання короля надати ще більші права шляхті / старшині при коронації / початку гетьманування тощо. Низка положень цієї конституції базувалася на чинних сеймових постановах, інші носили поточний характер. Від 1576 р., коли Стефан Баторій уперше присягнувся додержуватися «Генрикових артикулів», кожен новообраний монарх мусив їх підтверджувати³³.

Крім цих «артикулів», Генрик II Валуа вимушений був укласти особисті домовленості («*pacta conventa*») зі шляхтою, у яких остання представляла свої інтереси. Отож король-француз мав правити Річчю Посполитою ще й відповідно до «*pacta conventa*», які передбачали такі умови поточного характеру³⁴. Наступні «*pacta conventa*» зі Стефаном Баторієм і Сигізмундом III містили, між іншим, і поточні вимоги. На основі «*pacta conventa*» та «Генрикових артикулів» у Речі Посполитій склалася стійка політична традиція, яка зберігалася до Конституції 3 травня 1791 р.³⁵

Ідеї та практики річпосполитської договірної традиції були засвоєні козацькою елітою, яка прагнула виконувати роль місцевої шляхти та обороняла свій край зі зброєю в руках³⁶. Ця традиція на Середньому Подніпров’ї швидко поширилася серед інтелектуалів, козацької еліти та рядового козацтва, ставши основою їхньої політичної культури. Зокрема в Щоденнику Станіслава Освецима зазначено, що козаки під Берестечком були готові до примирення лише на умовах Зборівського договору³⁷. Цей договір став першим «основним законом»³⁸, що ліг в основу наступних – Московсько-Переяславського договору та Гадяцької угоди. Вони визначали умови існування Війська Запорозького під протектора-

²⁹ Чухліб Т. Гетьмани Правобережної України в історії Центрально-Східної Європи (1663–1713 рр.). Київ, 2004. С. 247.

³⁰ Кононенко В. Вплив традиції «*pacta conventa*» на укладання і написання «Договорів та постанов» 1710 р. в сучасній українській історіографії (1991–2013). С. 307–321.

³¹ Там само. С. 315.

³² Там само. С. 315–316.

³³ *Volumina Legum*. Санкт-Петербург, 1859. Т. II. С. 150–153; *Volumina Constitutionum*. Warszawa, 2005. С. 326–329. Також див.: Горобець В. Моделі соціального й політичного облаштування козацької держави за Конституцією 1710 р.: як візія майбутнього корелювалась із минулим і тогочасям Гетьманату? С. 26–28; Кононенко В. Вплив традиції «*pacta conventa*» на укладання і написання «Договорів та постанов» 1710 р. в сучасній українській історіографії (1991–2013). С. 315.

³⁴ *Volumina Constitutionum*. Warszawa, 2005. С. 321–323.

³⁵ Кононенко В. Вплив традиції «*pacta conventa*» на укладання і написання «Договорів та постанов» 1710 р. в сучасній українській історіографії (1991–2013). С. 316.

³⁶ Варто звернути увагу, що латинський вираз *pacta conventa* перекладається сучасною українською мовою як «узгоджені домовленості», тобто значення близьке перших слів назви українського тексту Бендерської конституції – «Договори та постанови».

³⁷ В оточеному таборі під Берестечком в липні 1651 р. українські парламентарі погоджувалися на мир тільки на умовах Зборівського договору, що так розлютило краківського каштеляна, що він, згідно зі Щоденником С. Освецима, не читаючи, розірвав такий козацький лист зі словами: «Ідіть, хлопці! Скоро ви дізнаєтеся, що таке зборівський договір!» (Дневник Станіслава Освецима. *Киевская старина*. 1882. № 4. С. 336). Однак до таких та подібних фактів варто ставитися з обережністю, оскільки існує чимало свідчень про те, що представники еліти та козацтва іноді переходили, наприклад, на царську службу, відкидаючи при цьому договірні політичні принципи.

³⁸ Припускаємо, що територія української держави згідно з Бендерською конституцією 1710 р. збігалася з умовами Зборівської угоди 1649 р. не випадково.

том царя чи короля та формували засади його внутрішнього устрою³⁹. Це підтверджує факт: на Лівобережжі еліта орієнтувалася на проект 1654 р., а на Правобережжі – на Гадяцьку угоду 1658 р., трактуючи ці документи у власний спосіб. Для обох регіонів вони стали своєрідними «ранньомодерними конституціями», а саме основами внутрішньої та зовнішньої політики⁴⁰. Договірна традиція впливала на подальший розвиток політичної культури української еліти, котра, усвідомлюючи власну окремішність та зиски від останньої, прагнула автономії Гетьманщини. Саме в межах цих процесів, а також цієї козацької політичної культури сформувалися передумови укладення Конституції Пилипа Орлика, яка значну роль приділяла «договорам та постановам» внутрішнього характеру.

В останні десятиліття XVII – на початку XVIII ст. в Лівобережній Гетьманщині тривала боротьба між гетьманською владою та старшинською опозицією. Попри значну концентрацію влади в руках Івана Мазепи, український регіментар прагнув враховувати інтереси як козацької старшини, так і козацтва. Формалізувати компромісний розподіл влади між гетьманом і елітою вдалося лише за екстремальних обставин, коли українська еміграція після смерті Мазепи опинилася в складній військово-політичній та економічній ситуації в Бендерах.

На той момент постала потреба вирішення як конкретних питань (скажімо, забрати якомога більше коштів покійного гетьмана, котрими заволодів Андрій Войнаровський), так і загальнодержавних (запровадження механізму розподілу влади, щоб унеможливити в майбутньому перехід гетьманського майна в приватні руки). Деякі фрагменти польськомовної Бендерської конституції чітко демонструють надзвичайно актуальний, прикладний характер її положень. Показовим є, зокрема, 14-й пункт польського тексту Бендерської конституції, у якому артикульовано конкретні проблеми, що вимагали негайного вирішення. Наприклад, у тексті йдеться про те, що подорожувальники разом із місцевими урядниками вимагали від мешканців міст і сіл постачання харчових продуктів, зокрема: «до кухні приправ, масло, олію, кури, гуси»⁴¹. Окрім того, вони «примушують за громадський (міський) рахунок ремонтувати собі вози, підковувати коней, а також забезпечувати свою челядь взуттям, шапками, панчолами, рукавицями, а іноді взимку навіть кожухами»⁴².

Конституція Пилипа Орлика мала на меті усунути ці зловживання, які на той час перетворилися на глибоко вкорінену форму корупції, що підтримувалася місцевою адміністрацією. У польськомовному тексті це змальовано так: «самі панове урядники в містечках і селах охоче користають із таких нагод, коли трапляється якийсь приїжджий. Почастувавши його хлібом і квартою горілки або глечиком меду чи пива, на його ім'я беруть усілякі витрати та без міри п'ють. А харчі розносять по своїх домівках, записуючи все це як загальні витрати, пов'язані з приїздом»⁴³. Далі наведено фрагменти з текстів «Договорів та постанов», «*Pacta et Constitutiones*» та «*Przemowy u postanowienie*», що стосуються зазначених зловживань:

³⁹ Щодо Гадяцького договору, відзначаємо його недовговічність. Утім і він створив значну політичну традицію, до якої ще десятиліття зверталися політики та інтелектуали (Див.: Кононенко В. Вплив традиції «*pacta conventa*» на укладання і написання «Договорів та постанов» 1710 р. в сучасній українській історіографії (1991–2013). С. 320–321).

⁴⁰ «Конституцією» представники української правобережної еліти називали Гадяцький договір (Див.: Чухліб Т. Гадяч 1658 року та ідея його відновлення в українсько-польських стосунках (1660-ті – початок 1680-х рр.). Київ, 2008. С. 26). Власне, для ранньомодерного конституціоналізму ключовим був зміст проекту, що регулював відносини між монархом, станами, Церквою та, як виняток, нижчими верствами суспільства. Форма писаної конституції стала важливою лише в політичній теорії та практиці нового часу.

⁴¹ Фрагмент з «*Przemowy u postanowienie*»: «do kuchni korzenia, masła, oliwy, kury, gęsi» (РГАДА. Ф. 6. Д. 154. Л. 159 зв.; Пилип Орлик і мазепинці: джерела. С. 189).

⁴² Фрагмент з «*Przemowy u postanowienie*»: «przymuszaia kosztom pospolitym mieyskim wozy sobie naprawiać, konie kować czeladzi swoiey boty, czapki, pończochy, rękawice a czasem zimą y kozuchy dawać» (РГАДА. Ф. 6. Д. 154. Л. 159–159 зв.; Пилип Орлик і мазепинці: джерела. С. 188–189).

⁴³ Фрагмент з «*Przemowy u postanowienie*»: «sami Panowie starsi naybarzieszy w miasteczках y wsiach radzi bywają takowym okazyom, żeby iaki trafił się przyiezdzy, którego odbywszy chlebem y kwartą gorzałki, albo garnem miodu y piwa, na imię tego przyiezdzeego uselakie lichwary biorą, y dowolno piją Pnwie starsi naybarzieszy w miasteczках y wsiach radzi bywają takowym okazyom, żeby iaki trafił się przyiezdzy, którego odbywszy chlebem y kwartą gorzałki, albo garnem miodu y piwa, na imię tego przyiezdzeego uselakie lichwary biorą, y dowolno pią, victualne zaś rzeczy po domach swoich roznoszą, zapisując to wszystko w pospolite naiezdne wydatki» (РГАДА. Ф. 6. Д. 154. Л. 159 зв.–160; Пилип Орлик і мазепинці: джерела. С. 189–190).

Таблиця 2. Порівняння українського, латинського та польського текстів Бендерської конституції (14 пункт)

«Договори та постанови»	«Pacta et Constitutiones»	«Przemowy y postanowienie»
–	«insuper non erubescunt Curias sollicitare exigereque per substitutos ac instructos serves acromata aliaque coquinae suae necessaria» ⁴⁴	«do kuchni korzenia, masła, oliwy, kury, gęsi»
«жадные особы войсковые и ихъ слуги, також и слуги Ясневелможного Гетмана, за приватними дѣлами, а не войсковыми, переижджаючиє, подводъ, кормовъ, напоевъ, поклоновъ и проводниковъ ѡтнюдь не вымали»	«Solent etiam dari multi inter Generales, Colonellos caeterosque spiritualis et secularis Ordinis Primores, qui praesides urbanos adigunt ad reparandos suos sumptu civili currus, ad praeparanda et extradenda servis suis varii generis indumenta» ⁴⁵	«przymuszaią kosztem pospolitym mieyskim wozy sobie naprawiać, konie kować czeladzi swoiey boty, czapki, pończochy, rękawice a czasem zimą y kozuchy dawać»
«нихто з переїзджаючи жадной нигде подводы брати, напоевъ, кормовъ и датковъ наименьших выматати ѡтнюдь не важился»	«Saepe etiam et ipsi Praesides, praesertim oppidorum et villarum hilari vultu acceptant captantque occasiones praestandae hospitalitatis advenis, quibus suppeditato exiguo victu et potu, sub praetextu tantae hospitalitatis sumunt varios potus ac salis bibunt, victualia aulem inter se distribuunt, inserendo haec omnia codicibus ratiocinariis inter expensas, qua de causa plebem non solum debitis et vectigalibus tributis aggravant, verum ad extremam egestatem redigunt» ⁴⁶	«sami Panowie starsi naybarziew y miasteczkach y wsiach radzi bywają takowym okazyom, żeby iaki trafił się przyjezdzy, którego odbywszy chlebem y kwartą gorzałki, albo garnem miodu y piwa, na imię tego przyjezdzego uselakie lichwary biorą, y dowolno piją Pnwie starsi naybarziew y miasteczkach y wsiach radzi bywają takowym okazyom, żeby iaki trafił się przyjezdzy, którego odbywszy chlebem y kwartą gorzałki, albo garnem miodu y piwa, na imię tego przyjezdzego uselakie lichwary biorą, y dowolno piia, victualne zaś rzeczy po domach swoich roznoszą, zapisując to wszystko w pospolite naiezdne wydatki»

Хоча в пункті 14 польськомовного тексту «Przemowy y postanowienie» найвиразніше представлені деталізовані вимоги поточного характеру, подібних положень більш ніж достатньо й в інших частинах українського та латинського текстів. Зокрема, на прикладі українського тексту «Договорів та постанов» це було докладно проаналізовано в нашому дослідженні «Політико-правові витоки «Договорів та постанов» 1710 р.»⁴⁷.

Таким чином, Конституція Пилипа Орлика закріплювала «договори» між елітою та гетьманом⁴⁸, а також усіма його наступниками. Ухвалені 5/16 квітня 1710 р. україномовні «Договори та постанови» не були прямим наслідуванням традиції «pacta conventa» чи «Генрикових артикулів» 1573 р., вони ґрунтувалися на козацькій договірній традиції та політичній культурі, що сформувалася на основі вище згаданих річпосполитських документів. Важливо згадати спостереження В. Ададуrowa щодо річпосполитського та козацького світів: спільна «культурна рідина циркулювала в цьому тілі, хоч і мало воно різні етнічні «серця»⁴⁹. На нашу думку, цю гіпотезу (№ 3 – про безпосередній вплив на написання Конституції Пилипа Орлика саме козацької договірної політико-правової традиції та політичної культури, що, у свою чергу, спиралися на річпосполитські «pacta conventa» та «Генрикові артикули») можемо вважати доведеною.

⁴⁴ Переклад: «До того ж, вони не соромляться турбувати міські ради, домагаючись через своїх заступників та слуг потрібних для своєї кухні страв і продуктів».

⁴⁵ Переклад: «Часто трапляється, що багато з-поміж генеральної старшини, полковників та інших представників як духовного, так і світського стану змушують міських урядників за рахунок міста ремонтувати їхні вози, а також готувати й видавати їхнім слугам різний одяг».

⁴⁶ Переклад: «Часто самі урядники, особливо міст і містечок, із привітним виглядом радо використовують нагоди для демонстрації гостинності прибулим, надавши їм мінімальну їжу й питво, під приводом такої щедрості вживають різні напої, а харчі розподіляють між собою; усі ці витрати вони вносять до фінансових звітів як офіційні видатки, через що люди не лише обтяжуються податками й повинностями, а й доводяться до крайньої бідності».

⁴⁷ Кононенко В. Політико-правові витоки «Договорів та постанов» 1710 р. С. 297–322.

⁴⁸ Правове місце шведського короля в тексті Бендерської конституції вимагає окремого дослідження.

⁴⁹ Ададуrow В. Теоретичні засади та методологія вписування української історії в європейський контекст (погляд історика-всесвітника). *Український історичний журнал*. 2013. №. 2. С. 12.

Узагальнюючи дослідження річпосполитських впливів на написання Конституції Пилипа Орлика, підкреслюємо, що мовні чинники («Przemowy u postanowienie») відігравали помітну роль. Зокрема, це було реалізовано в численних полонізмах в українському тексті «Договорів та постанов». Однак основним джерелом впливу на появу Бендерської конституції стала козацька договірна традиція та політична культура, які варто розглядати як частину спадщини Речі Посполитої на Середньому Подніпров'ї, у Гетьманщині. Вплив цієї традиції простежується в усіх трьох повних мовних версіях Конституції Пилипа Орлика.

References

- Adadurov, V. (2013). Teoretychni zasady ta metodolohiia vypsuvannia ukrainskoi istorii v yevropeiskyi kontekst (pohliad istoryka-vsesvitnyka) [Theoretical principles and methodology of incorporating Ukrainian history into the European context (view of a world historian)]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal – Ukrainian historical journal*, 2, P. 4–23.
- Bahro, S. (2024). «Status», «państwo», «derzhannia»: osoblyvosti okreslennia poniattia derzhavy v kozatskii politychnii rytorytsi [“Status”, “państwo”, “derzhannia”: features of defining the concept of the state in Cossack political rhetoric]. Kyiv, Ukraine.
- Chukhlib, T. (2004). Hetmany Pravoberezhnoi Ukrainy v istorii Tsentralno-Skhidnoi Yevropy (1663–1713 rr.) [Hetmans of Right-Bank Ukraine in the history of Central-Eastern Europe (1663–1713)]. Kyiv, Ukraine.
- Chukhlib, T. (2008). Hadiach 1658 r. ta idea yoho vidnovlennia v ukrainsko-polskykh stosunkakh (1660-ti – poch. 1680-kh rr.) [Hadiach 1658 and the idea of its restoration in Ukrainian-Polish relations (1660s – the early 1680s)]. Kyiv, Ukraine.
- Chukhlib, T. (2011). Idealna derzhava v Ukraini? Kozatskyi proekt 1710 r. [The ideal state in Ukraine? The Cossack project of 1710]. Kyiv, Ukraine.
- Halenko, O. (2011). Konstytutsiini idei Pylypa Orlyka z perspektyvy stepovykh vytokiv politychnoi tradytsii ukrainskoho kozatstva [Constitutional ideas of Pylyp Orlyk from the perspective of the steppe origins of the political tradition of the Ukrainian Cossacks]. Kyiv, Ukraine.
- Horobets, V. (2011). Ustroieva model Hetmanatu za konstytutsiieiu 1710 r.: chy isnuvaly vnutrishni pidstavy dlia realizatsii proektu? [The institutional model of the Hetmanate according to the 1710 constitution: were there internal foundations for the implementation of the project?]. Kyiv, Ukraine.
- Horobets, V. (2024). Modeli sotsialnoho y politychnoho oblashtuvannia kozatskoi derzhavy za Konstytutsiieiu 1710 r.: yak viziia maibutnoho koreliuvalas iz mynulym i tohochassiam Hetmanatu? [Models of the social and political organization of the Cossack state according to the 1710 constitution: how did the vision of the future correlate with the past and present of the Hetmanate?]. Kyiv, Ukraine.
- Hrytsenko, P. (2011). Iz tekstolohichnyi sposterezhen nad «Dohovoramy i postanovamy prav i volnostei viiskovykh» [From textological observations on the “Dohovory i postanovy prav i volnostei viiskovykh”]. Lviv, Ukraine.
- Kononenko, V. (2013). Polityko-pravovi vytoky «Dohovoriv ta postanov» 1710 r. [Political-legal origins of the “Contracts and resolutions” of 1710]. *Ukraina v Tsentralno-Skhidnii Yevropi – Ukraine in Central-Eastern Europe*, 12, P. 297–322.
- Kononenko, V. (2016). Vplyv tradytsii «pacta conventa» na ukladannia y napysannia «Dohovoriv ta postanov» 1710 r. u suchasni ukrainskii istoriografii (1991–2013) [The influence of «pacta conventa» tradition on composition and writing the “Contracts and resolutions” of 1710 in modern Ukrainian historiography]. *Ukraina v Tsentralno-Skhidnii Yevropi – Ukraine in Central-Eastern Europe*, 16, P. 307–321.
- Kononenko, V. (2017). «Pakty i Konstytutsii» 1710 r.: istoryko-pravovyi status mist [“Pacts and constitutions” of 1710: the historical and legal status of towns]. *Ukraina v Tsentralno-Skhidnii Yevropi – Ukraine in Central-Eastern Europe*, 17, P. 190–204.
- Kononenko, V. (2018). Konstruktsiiuvannia pamiaty pro «prava ta volnosti» u tekstakh ukrainskoi emihratsii 1709–1714 rr. [Constructing the memory of “rights and liberties” in the texts of the Ukrainian emigration, 1709–1714]. *Ukraina v Tsentralno-Skhidnii Yevropi – Ukraine in Central-Eastern Europe*, 18, P. 239–273.
- Majgier, B. (2005). Pierwsza Konstytucja dla Ukrainy Hetmana Filipa Orlika z 1710 r. [First Constitution for Ukraine by Hetman Philip Orlik of 1710]. Przemysl, Poland.
- Marker, G. (2011). Constitutio medievalis: the politics of language and the language of politics in the 1710 constitution. Kyiv, Ukraine.
- Nimchuk, V. (2011). «Dohovory i postanovy prav i volnostei viiskovykh...» 1710 r. z pohliadu istorii ukrainskoi movy [“Dohovory i postanovy prav i volnostei viiskovykh...” of 1710 from the perspective of the history of the Ukrainian language]. Lviv, Ukraine.
- Ohloblyn, O. (1960). Benderska konstytutsiia 1710 r. [The Bender constitution of 1710]. *Visnyk Orhanizatsii oborony chotyrok svobod Ukrainy – Bulletin of the Organisation of the four freedoms of Ukraine*, 5 (139), P. 4–11.
- Pritsak, O. (1998). The First Constitution of Ukraine (5 April 1710). *Harvard Ukrainian Studies*, 22, P. 471–474.
- Shevchenko, I. (2001). Ukraina mizh Skhodom i Zakhodom. Narysy z istorii kultury do poch. XVIII st. [Ukraine between East and West. Essays on cultural history up to the early 18th c.]. Lviv, Ukraine.
- Strukevych, O. (2006). Pylyp Orlyk ta yevropeiska tradytsiia konstytutsionalizmu [Pylyp Orlyk and the European tradition of constitutionalism]. Minsk, Belarus.

Subtelny, O. (1986). Domination of Eastern Europe: Native nobilities and foreign Absolutism, 1500–1715. Kingston and Montreal, Canada.

Tairova-Yakovleva, T. (Ed.). (2022). Pylyp Orlyk and the Mazepians: Sources. Kyiv, Ukraine.

Trofymuk, M. (2011). Konstytutsiia 1710 r.: problema avtentychnosti [The 1710 Constitution: the problem of authenticity]. Kyiv, Ukraine.

Vasilenko, N. (1929). Konstitucija Filipa Orlika [The Constitution of Philip Orlik]. *Uchenye zapiski Instituta istorii Rossijskoj asociacii nauchno-issledovatel'skikh institutov obshchestvennykh nauk – Scientific notes of the Institute of history of the Russian association of social science research institutes*, 4, P. 153–171.

Yakovenko, N. (2011). Peredmov. U: N. Yakovenko (Ed.). Pylyp Orlyk: zhyttia, polityka, teksty. [Foreword. In: N. Yakovenko (Ed.). Pylyp Orlyk: life, politic, works]. Kyiv, Ukraine.

Кононенко Василь Петрович – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України (м. Київ, Грушевського 4, Україна), докторант Університету імені Адама Міцкевича в Познані (м. Познань, вул. Познанського університету 7, Польща).

Kononenko Vasyl – Candidate of Historical Sciences, Senior Research Fellow, Institute of History of Ukraine of the NAS of Ukraine (Kyiv, Hrushevskogo St. 4, Ukraine); Doctoral Candidate at Adam Mickiewicz University (Poznań, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 7, Poland).

E-mail: kononenkovas@gmail.com

Дата подання: 2 липня 2025 р.

Дата затвердження до друку: 27 жовтня 2025 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Кононенко, В. Річпосполитські впливи на написання Конституції Пилипа Орлика (до 315-ї річниці укладення «Договорів та постанов» від 5/16 квітня 1710 р.). *Сіверянський літопис*. 2025. № 5. С. 36–45. DOI: 10.58407/litopis.250504.

Цитування за стандартом APA

Kononenko, V. (2025). Richpospolytski vplyvy na napyssannia Konstytutsii Pylypa Orlyka (do 315-yi richnytsi ukladennia «Dohovoriv ta postanov» vid 5/16 kvitnia 1710 r.) [The influence of the Polish-Lithuanian Commonwealth on the writing of Pylyp Orlyk's Constitution (commemorating the 315th anniversary of the "Treaties and covenants," 5/16 April, 1710)]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 5, P. 36–45. DOI: 10.58407/litopis.250504.

